

cu

Dina Cocea

despre:

- critica dramatică
- public și publicitate
- originalitatea piesei originale
- misiunea tonică a teatrului
- cultura secretariatelor literare

convorbire cu artista emerită Dina Cocea, personalitate teatrală cu multiple preocupări obștești, despre problemele generale și cotidiene ale mișcării noastre teatrale, se arată de la bun început pasionantă.

Sugerez, ca repere ale discuției, criteriile alcătuirii repertoriului, tematica dramaturgiei originale și, în cele din urmă, publicul și cerințele sale.

— Eu aș începe cu publicul, *declară Dina Cocea*. Pornesc de la această finalitate a activității noastre, care reprezintă, de fapt, punctul de plecare a tot ceea ce gândim și facem. Prima lui particularitate: vrea să vină la teatru. Aceasta, în raport cu publicul din Occident, pe care am avut prilejul să-l urmăresc în câteva rânduri și care, într-un mod îngrijorător pentru instituțiile respective, a început să ocolească tot mai decis sălile de spectacol. Deci, publicul nostru iubește teatrul, e avid de artă, de cultură...

— *Cu toate acestea, cred că, în raporturile teatrului nostru cu publicul, ar trebui făcut mai mult sub aspect publicitar, al reclamei, aș spune, care să îndrepte spectatorii spre spectacolele cele mai realizate, cele mai eficiente...*

— Permite-mi să te contrazic în această problemă a publicității. Nu sînt partizana ei, atîta timp cît o consider reclamă. Teatrul nostru nu are nevoie de reclamă, pentru că publicului nostru nu avem de ce să-i impunem anumite spectacole, și nici să-i imprimăm dorința de a viziona spectacole. În Occident — da; acolo, reclama silește digerarea unui anumit teatru, și, în general, a tuturor spectacolelor de-a valma, fie ele bune sau proaste; dar această reclamă nu izbuțește să salveze „căderile”. De pildă, chiar în această stagiune, pe Broadway, *The complement lover* a căzut după opt spectacole, în ciuda unei publicități prodigioase și a unei reclame răsunătoare. În schimb, succesele de pe „off Broadway”, ale unor teatre mici, nu se datoresc reclamei — modeste, din pricina mijloacelor restrinse ale respectivelor companii —, ci valorii artistice supe-

rioare a realizărilor lor. Concluzia : nici publicul american nu se mai ia după reclamă ! La noi, cred că cea mai bună publicitate în jurul unor spectacole reușite poate și trebuie s-o facă doar cronică dramatică. Fără îndoială că interesul publicului nostru va spori pentru acele spectacole în jurul cărora se poartă discuții competente, creatoare, se fac aprecieri fondate. Cred în cronică dramatică judicioasă, fundamentată, și în puterea ei de a dirija și a orienta publicul. Aș dori însă ca critica dramatică să revină — și nu o dată — asupra unor spectacole valoroase, să fixeze în atenția și în memoria spectatorilor anumite rezultate artistice, anumite izbîndi actoricești, să militeze activ pentru menținerea interesului publicului în jurul unui spectacol. Deci, în loc de reclamă, cronică de specialitate. În sensul ăsta, sînt pentru publicitate.

— *Să înțeleg de aici că sarcina educării și formării gustului publicului o acordați nu atît teatrelor, cît criticii dramatice ?...*

— Nu. Este o sarcină care revine atît înora cît și altora. Dar critica și cronicarii noștri dramatici nu-și concentrează încă suficient toate energiile creatoare în această direcție. Majoritatea articolelor teoretice care apar în paginile dedicate teatrului se adresează îndeosebi specialiștilor, și nu în egală măsură publicului larg. Acesta nu este atras în dezbaterele despre teatru, nu este în suficientă măsură consultat. Cred că uneori manifestăm și o oarecare neîncredere în gustul lui. În primul rînd, trebuie să ținem seamă, cu mai multă atenție, de evoluția acestui gust. Uimitor de repede a evoluat, s-a rafinat acest gust, și exigențele lui sporesc neconștient. Sînt convinsă că dacă, de pildă, s-ar relua azi spectacolul *Baia* (care în 1958 n-a ținut nici o duzină de reprezentații), el s-ar bucura de un mare succes de public. De asemenea, înțelegerea și prețuirea lui Brecht, azi, de către marele public, nu e un fapt întîmplător. Au trebuit să treacă cîțiva ani — timp în care nu toate spectacolele Brecht se jucau cu săli pline, dar se realiza în schimb o minuțioasă operă de pregătire, de familiarizare a publicului cu creația acestui mare scriitor al secolului nostru. Trebuie să ținem întotdeauna seamă de etapele pregătirii publicului și să nu ne speriem de eventualitatea unui eșec. În această privință, un rol important, culturalizator, îl dețin matinee-urile literare experimentale. Ele ar trebui organizate conform unui plan general, comun și de perspectivă, al tuturor teatrelor, încît, în rețeaua teatrelor bucareștine, să obținem un program instructiv experimental, larg, complet, aș spune, înglobînd aria istorică și geografică a teatrului în lume. Să nu uităm că repertoriul unei stagiuni nu poate satisface setea de culturalizare, de informare a publicului ; iar receptivitatea lui este uriașă. Gustul publicului și o orientare tot mai judicioasă în selecție ne-au oferit în ultimul timp numeroase surprize pozitive, care dizolvă scepticismele și îndoielile : să ne amintim de sălile pline la *Prietena mea Pix*, care, la apariția ei în revistă, a stîrnit îndoielile tuturor secretariatelor literare ; să ne amintim de succesul *Brigăzii I de cavalerie* sau de semnificativa „cădere“ a piesei *Fotbal*.

Adesea, ca spectator, urmăresc la teatru sala și nu scena. Caracteristice publicului nostru îi sînt alăturarea entuziastă la tot ce e nou și cu adevărat înnoitor, creator în arta teatrală, lipsa de prejudecăți față de tendințele inovatoare în arta spectacolului. Refractor, indiferent se arată însă publicul nostru la tot ce contravine setei lui de adevăr, la tot ce e neinteresant, neartistice, și, prin urmare, nu-l poate emoționa.

— *În ceea ce spuneți, se încadrează exact raportul publicului nostru cu piesele dramaturgiei originale. Nu e lipsit de adevăr faptul că preferințele unei anumite categorii, și îndeosebi ale tineretului, se îndreaptă spre comediile ușoare. În aceeași măsură însă, îl emoționează și îl stimulează piesele cu adevărat valoroase. De pildă, la Steaua polară, publicul urmărește cu un ascuțit interes dezbaterea de idei, își declară zgomotos adeziunea față de triumful ideologic al eroului comunist, după cum ride cu poftă de exemplarele negative satirizate. La spectacolul De n-ar fi iubirile..., sala ascultă, într-o tăcere plină de emoție, dramaticul colocviu al Janei Mincu cu inerția și orgoliul mic-burghez al inginerului Andone...*

— Adevărat. În receptarea dramaturgiei originale, gustul publicului operează selectiv și exact. Acestor piese, nu publicul larg, ci critica le este încă mult datoare ; critica dezbate într-un mod mult prea precar problemele, vrednice de semnalat, ale dramaturgiei originale. E adevărat, s-a discutat mult în jurul conflictului, dar acesta nu este decît o latură a dramaturgiei.

Am remarcat, de pildă, în ultima vreme, la autorii noștri dramatice, o goană după subiecte senzaționale, după succesul unor formule cît mai ieșite din

comun. Căutarea unor forme dramatice noi este rodnică. Mai mult decît atît : e firească. Ritmul epocii noastre, care a cucerit viteza cosmică, nu suportă piese scrise în ritmul epocii diligenței, și își impune căutarea unor modalități scenice corespunzătoare. Dar mi se pare că nu în egală măsură se depun eforturi pentru descoperirea „senzationalului“, ineditului, surprinzătorului conținut nou, pozitiv și istoricește unic, al vieții noastre. În jurul nostru se petrec zilnic fapte cu adevărat senzaționale, de ordin istoric, social și psihologic, alcătuiind substanța acestui postulat al „noului“, despre care vorbim mereu. Acest nou trebuie urcat pe scenă, exprimat în reprezentări complexe, emoționante, expresive și atracțioase. Oare n-ar trebui să acordăm mai multă atenție la ce e nou și se naște pentru prima oară în lumea noastră, să consemnăm înfiriparea vîrstei de aur a omenirii? La acest capitol, al încorporării în scenă a conținutului nou, revoluționar, al societății noastre, avem cu toții, oamenii de teatru, o răspundere mare ; și ea ne aparține în egală măsură. Să apărăm deci tot ce e prețios, nou, frumos, tonic, în dramaturgia noastră, și să ripostăm împotriva compromisurilor ideologice și artistice. Cînd luăm pentru prima oară în mînă o piesă nouă originală, nu trebuie să uităm niciodată criteriul educativ, moral, nu didactic și moralizator. Într-un asemenea moment, eu încerc — cred, ca toți oamenii de teatru — un sentiment de neliniște, de teamă și nerăbdare : așteptăm doar capodopera ! Pentru a o găsi, trebuie însă să-i pregătim, să-i netezim drumul. Pe acest drum se află înșiruite, în lanț, piesele care, cu o măiestrie mai mare sau mai mică, proclamă triumful noului din viața noastră, înscriind, ca principii dominante, optimismul și frumosul.

— *Dar în misiunea unui teatru moral, asanator, intră și demascarea, incriminarea vechiului, uritului, a rămășițelor trecutului. Nu credeți că satira se include și ea în perspectiva tonică, în dominantă optimistă a teatrului nostru ?*

— Prețiesc acea satiră care, arzînd, vindecă totodată, care, alungînd, lasă loc liber acțiunii forțelor pozitive. Fantomele trecutului care se arată încă pe scenele noastre trebuie să fie înveșmîntate în ridicol. Nu amărăciunea, trista repulsie trebuie să însoțească spectatorul la ieșirea din sala de spectacol, după ce a vizionat o asemenea satiră, ci un sentiment puternic, tonifiant, care să-i dea conștiința superiorității sale, certitudinea victoriei împotriva unei lumi urite, neputincioase, și care se prăbușește în ridicol. Nu-mi place însă acea „satiră“ care seamănă cu scormonirea în lăzile de gunoi ale casei noastre. O astfel de „satiră“ nu aduce nimic nou pe plan artistic, iar regizorii care se arată tentați de ispită facilă a unor astfel de lucrări dramatice uită, se pare, conținutul lor anacronic, în contrast timp cu sensul vieții noastre, nu-și dau seama că se pun astfel în serviciul vechiului, al anacronismului istoric și artistic.

— *Ar putea apărea însă pericolul idilismului. Piesele roze, fără asperități, fără probleme, ce comentează, cu ipocrită nevinovăție, niște fleacuri...*

— Asemenea piese nu le-aș califica drept lucrări de artă izvorîte din conținutul revoluționar complex al realității noastre, în care lupta dintre nou și vechi și neta dominare a noului constituie o realitate fundamentală. Nu avem nevoie în scenă de ipocrizie idilică, ci de optimism și dominantă tonică a epocii noastre, care se cer cu fidelitate răsfrînte în scenă. Eu pledez pentru această misiune tonică, optimistă a teatrului, pentru inspirarea de aer curat, pentru o baie de soare, toate aflîndu-și sursa în ceea ce numeam „latura excepțională“ a vieții noastre.

— *De obicei, oamenii de teatru se referă la piesa originală numai după reprezentarea ei scenică. Ar fi însă interesant de dezbătut calitățile literare, valorile teatrale, sau nîmplinirile unui text dramatic și înaintea premierei...*

— Publicarea lunară a cîte unei lucrări din dramaturgia originală este un fapt deosebit de îmbucurător și important. Aceasta este o realizare a mișcării noastre teatrale și un ajutor prețios acordat teatrelor. În primul rînd, pentru că publicul poate judeca valoarea literar-dramatică a textelor independent de montarea scenică, care, în unele cazuri, acoperă deficiențele lucrării dramatice sau, alteleori, dimpotrivă, îi prejudiciază. Tiparul oferă publicului — deci, și criticilor — posibilitatea urmării și analizării valorilor sau nonvalorilor din dramaturgie. Pe de altă parte, cred că teatrele greșesc uneori socotind că, odată cu apariția piesei în revistă, ea poate fi transpusă direct în scenă. Cred că textele tipărite în revista „Teatrul“ — unde se duce o adevărată muncă de laborator — ar trebui, după publicare, să fie supuse unor discuții publice, unor dezbateri ample, susceptibile de a le îmbunătăți, de a le valorifica calitățile. Astfel, ar fi și interesant și stimulator ca, după publi-

careia unei piese, să se ceară tuturor teatrelor părea asupra ei, indiferent dacă textul se află înscris sau nu în repertoriul teatrului respectiv. Uneori, teatrele noastre manifestă o condamnabilă indiferență față de piesa originală pe care nu o joacă, din simplul motiv că ea nu se integrează profilului respectiv. Ce vreau să spun prin asta? Că trebuie manifestată mai multă grijă colectivă, mai multă receptivitate față de dramaturgia originală. Numărul scriitorilor atrași spre teatru și care vin în continuare a sporit și sporește în considerabilă măsură. Orientarea spre un teatru optimist, afirmativ, este consecventă cu înseși legile de dezvoltare ale societății noastre; de aceea, sînt convinsă de viitoarele succese ale repertoriului nostru original. Trebuie să știm numai să-l pregătim și să-l păstrăm.

— În sfîrșit, cuvîntul „repertoriu“! Să discutăm despre el.

— Încep cu o veche și dezbătută cerință: repertoriu permanent! Fără să intru în amănunte asupra lui, trebuie spus că teatrele noastre, și îndeosebi un Teatru Național, nu trebuie să-și abandoneze vechile și solidele succese. *Citadela sfărîmată*, *Bălcescu*, *Ultima oră*, *Ziaristi*, *Tragedia optimistă*, de pildă, trebuie regăsite din cînd în cînd pe afișele Naționalului nostru, chiar dacă distribuțiile s-au schimbat — și ar fi bine chiar să se schimbe, pentru a permite diferitelor generații de actori să se familiarizeze cu roluri de certă valoare.

Adesea ne plîngem cu toții de monotona repetare a aceluiași titluri pe lista spectacolelor din țară. Fiecare stagiune are cîte o modă. Ne amintim de moda lui *Bunbury*, de epidemia spectacolelor cu *Soțul ideal* — sau *Bucătăreasa*, un exemplu mai nou. Este un semn de dezolantă comoditate, de lipsă de criterii selective în fixarea repertoriului și, în primul rînd, de lipsă de cultură, de informare, de muncă — așa spune — în cadrul secretariatelor literare. Ignorarea valorilor teatrului antic derivă din aceeași precară familiarizare cu comorile culturii universale. Chiar din autorii clasici mult solicitați pe scenele noastre — ca Shakespeare, Molière, Goldoni — se joacă un număr relativ mic de piese, și veșnic aceleași. Aceasta, cînd încă nu s-au jucat *Iuliu Cezar*, *Henric al IV-lea*, *Visul unei nopți de vară*, *Poveste de iarnă*, *Mizantropul*, *Don Juan*, și nici *Faust* sau *Egmont* (cu recenta excepție a scenei Teatrului German din Timișoara), iar, ca să ne apropiem de secolul nostru, nici *Casa domnului Sartorius*, *Milionara* sau *Maior Barbara* ale lui Bernard Shaw, nici realiste piese într-un act ale lui O'Neill, nici *Viața lui Galilei* sau *Sfînta Ioana de la abatoare* ale lui Brecht. Recent, Teatrul Regional București a avut o bună inițiativă programînd *Războiul*, adică un Goldoni încă inedit spectatorilor noștri, căruia regizorul Horea Popescu i-a descoperit savuroase valori spirituale. E un act de cultură ce trebuie continuat cu perseverență. De asemenea, ar fi util să jucăm uneori și piese ale unor scriitori contemporani marilor clasici, pentru a înțelege mai bine evoluția gândirii umaniste de-a lungul veacurilor. Mă gîndesc la Ben Jonson, la Marlow, la Fonvizin, la Diderot, la teatrul lui Romain Rolland. Desigur, titlurile nu trebuie alese la întîmplare sau din snobism cultural. Fiecare teatru își alcătuiește repertoriul ținînd seamă de perspectiva programului său artistic, de perspectiva în care se dezvoltă cadrele lui actoricești și, în sfîrșit, de perspectiva culturalizării și educării estetice a publicului său.

În continuarea discuției, am rugat-o pe Dina Cocea să ne împărtășească punctul de vedere asupra problemei pe care o socotește esențială în momentul de față pentru dezvoltarea mișcării noastre teatrale.

— Mă gîndesc la un imperativ valabil pentru toate sectoarele vieții noastre artistice — fie că ne referim la autorii dramaticei, la munca regizorilor, la căutările scenografilor sau la preocupările secretariatelor literare. L-aș numi: mai multă exigență în tot ceea ce gîndim, mai multă profunzime în ceea ce facem. Teatrul nostru este dotat cu o bogăție, o profuziune de talente. Avem forțe actoricești impunătoare, talente regizorale viguroase și subtile, există mult entuziasm, dinamism, o creație căutare a noului artistic, o rodnică fugă de șabloane și banalități — cărora trebuie să le adăugăm însă un spirit de răspundere mai accentuat, o preocupare individuală și colectivă, totodată exigență și principială, pentru tot ceea ce se petrece pe toate scenele noastre.